

جامعه‌شناسی زبان

برنارد اسپولسکی، ترجمه نسترن پزشکی. تهران: روزآمد، ۱۳۹۲. ۲۲۸ صفحه.

رضا امینی^۱

۱. بررسی شکلی

این کتاب با «گفتار مترجم»، «پیش‌گفتار نویسنده» و بخشی به نام «سخن نخست» آغاز می‌شود که به قلم ایچ. جی. ویدوسون نوشته شده است و در آن توضیحاتی دربارهٔ مجموعه کتاب‌هایی داده شده است که این کتاب به آن تعلق دارد. مطالب اصلی کتاب در چهار بخش ارائه شده است: «بخش یک، مروری بر مطالعات»، «بخش دو، خواندنی‌ها»، «بخش سه، مراجع (منابع)»، «بخش چهار، واژه‌نامه». دو بخش نخست هر یک متشکل از هفت فصل هستند که عنوان آنها در ترجمه فارسی تقریباً یکی است: «مطالعهٔ اجتماعی زبان»، «قوم‌نگاری گفتار و ساختار گفتگو»، «تعیین تنوعات در گفتار»، «سبک‌ها، جنسیت و طبقهٔ اجتماعی»، «دوزبانه‌ها و دوزبانه‌بودن (دوزبانگی)»، «چندزبانه شدن اجتماعی»، و «جامعه‌شناسی زبان کاربردی».

۲. بررسی محتوایی

در واقع، در هفت فصل بخش یک کتاب مباحث نظری مربوط موضوع‌هایی آمده است که در زیر عنوان آن فصل قرار می‌گیرند. و در بخش ۲ کتاب، در قالب چند متن، به نقل از برخی منابع شناخته شده، به موضوع مورد نظر هر فصل، نظر شده است. برای نمونه، در فصل ۱ بخش ۲ که دارای عنوان «بررسی اجتماعی زبان» است، در آغاز، به نقل از کتاب «مقدمه بر جامعه‌شناسی زبان» رونالد واردهاو که منبعی شناخته شده در این زمینه است، به موضوع نگریسته شده است. در بخش ۳ کتاب نیز «مراجع (منابع)»، با توجه به عنوان هر فصل معرفی شده‌اند، و «مقدماتی»، «پیشرفته‌تر» و «تخصصی» بودن آنها نیز مشخص شده است. بخش ۴ کتاب واژه‌نامه‌ای توصیفی است که در آن شماری از اصطلاحات اصلی حوزهٔ جامعه‌شناسی زبان، تعریف یا توصیف شده‌اند.

---

۱. دکترای زبان‌شناسی، استادیار پژوهشگاه میراث فرهنگی.

روی جلد ترجمه فارسی این کتاب نوشته شده است «مناسب جهت اساتید و دانشجویان». با توجه به آنکه مطالب کتاب به زبانی ساده و در سطحی مقدماتی ارائه شده‌اند، چنین می‌نماید که این کتاب برای آشنایی مقدماتی دانشجویان زبان‌شناسی و استادان رشته‌های دیگر با موضوع مطالعه جامعه‌شناسی زبان سودمند است. در بخش‌های دوم و سوم کتاب، خواننده با چندین منبع شناخته شده و مهم در این زمینه آشنا می‌شود. اما ترجمه فارسی کتاب به گونه‌ای نیست که بتوان گفت این کتاب «مناسب جهت اساتید و دانشجویان» است؛ بدین دلیل که متن فارسی آن بسیار متأثر از ساخت زبان مبدأ است؛ در موارد بسیاری بدخوان است؛ و در موارد زیادی نیز، چنین می‌نماید که مترجم اساساً معنا یا تعریف اصطلاحات تخصصی را متوجه نبوده، یا اگر بوده، نتوانسته آنها را در متن فارسی بیان کند.

۳. ارزشیابی کلی و پیشنهادها

به رغم سادگی و روشنی متن انگلیسی کتاب، متن فارسی آن روشن و خوش‌خوان نیست که این پیش از هر چیز دیگری، موجب نامناسب شدن کتاب برای استفاده از آن به عنوان متنی درسی و آموزشی است. برای نمونه، در صفحه ۲۰ کتاب از «زبان‌شناسان رسمی مانند نوآم چامسکی» سخن گفته شده است که می‌تواند نشان‌دهنده ناآشنایی مترجم محترم با اصطلاحات مقدماتی زبان‌شناسی باشد.

- در بخش چهارم کتاب نیز جدای از آنکه با پاره‌گفتارهای ناخوانایی از نوع زیر بر می‌خوریم:
- «زبان کودکی، زبان بچگانه: نوعی سیاق کلام است که جهت مخاطب ساختن نوزادان در نظر گرفته می‌شود»؛ «دوزبانه: شخصی که توانایی کاربردی (نقشی) در یک زبان دوم دارد.» (ص ۲۱۸)؛
  - «کریول‌سازی: تغییراتی در یک زبان حرفه‌ای (pidgin) که ناشی از افزایش خاصیت حیاتی (vitality) یا گویسوران زبان مادری می‌باشد» (ص ۲۱۸)؛
  - «گونه‌ی زبانی آزاد: تلقی اینکه انتخاب گونه‌ی زبانی کنترل نشده و بی اهمیت است» (ص ۲۲۰).

این موارد می‌تواند دال بر آن باشد که مترجم افزون بر آنکه به زبان انگلیسی تسلط کافی ندارد و ترجمه را هم خوب نمی‌شناسد، اصولاً متوجه تعریف اصطلاحاتی همچون «کریول» و «پیدجین» و «تنوع آزاد» (free variation) نیز نبوده است. همان‌گونه که پاره‌گفتارهای نقل شده در بالا نشان می‌دهد، این کتاب به لحاظ ویرایشی و نگارشی نیز نمره خوبی نمی‌گیرد.